

ДУМАНСЬКА К.А, ст.гр. МЕД-06
 Наук. керів.: Кравченко А.А., к.т.н., доц.
 Донецький національний технічний університет,
 м. Донецьк

ВПЛИВ ЗМІН У ДЕРЖАВНОМУ БЮДЖЕТУВАННІ ПІД ЧАС СВІТОВОЇ КРИЗИ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Рассмотрен вопрос влияния мирового финансового кризиса на формирование бюджета Украины-2009, проанализированы изменения бюджета на 2009 год сравнительно с бюджетом 2008 года и влияние изменений в бюджетировании на хозяйственную деятельность предприятий.

Актуальність. Сучасна Україна, як і багато інших держав, зіткнулася з низкою проблем, що викликані світовою фінансовою кризою. Експерти – економісти стверджують, що причиною кризи фондового ринку стало падіння довіри до банків і компаній, адже підвищення або зниження вартості акцій – це підвищення або зниження очікування від підприємств і банків. Актуальність цієї тематики полягає у тому, що Україна вже сьогодні поглинена кризою, і як довго це буде, напевно не знає ніхто. Бюджет нашої країни має пряме відношення до всіх громадян України, оскільки від цього залежить весь добробут і соціальний рівень нашого життя.

Мета дослідження: Аналіз впливу світової фінансової кризи на бюджет України на 2009 рік і його прояв в господарській діяльності підприємств

Основна частина. Бюджет, як фінансовий план держави, формується під впливом бюджетної і податкової політики. В Україні остання формувалася в умовах надзвичайно жорсткої економічної кризи, що не могло не позначитися на характері змін. Оскільки, з одного боку, постійною була проблема мобілізації засобів до бюджету для виконання державою своїх функцій і зобов'язань, а з іншого – об'єктивним безперервний процес втрати одних джерел фінансових надходжень до бюджету і пошуку. Це постійно загострювало проблему дефіциту бюджету і методів його фінансування. Крім того, серед принципово нових умов з'явилися ті з них, які пов'язані з низькою фінансовою і управлінською дисципліною, неефективністю окремих видів витрат, марнотратством, фактами розкрадання державних коштів. Україна пережила проблеми наповнення бюджету грошима, ухилення від наповнення бюджету за допомогою взаємозаліків, невиконання більшості прийнятих річних бюджетів, реструктуризації боргів як способу поліпшення фінансового стану підприємств і їх розрахунків з бюджетом. З часом, завдяки трансформації бюджетної і податкової систем, деякі з цих явищ відійшли в минуле, а деякі змінили свій характер, хоча так і залишилися повністю не дозволеними. Проте проблеми масового ухилення від податків, втрати доходів бюджету від податкових пільг, зростання зовнішньої заборгованості, залишаються актуальними і до цього дня. В той же час практично завжди були і залишаються суперечності між прибутковою і витратною частинами бюджету. Це поширене явище в умовах представницької демократії. Достатньо звернутися до сучасного досвіду Німеччини і Франції, які заявили про недоцільність дотримувати ліміт дефіциту бюджету на рівні 3% ВВП, встановлений відповідним пактом для країн ЄС, оскільки сьогодні економічні умови вимагають його перевищення. В Україні цей ліміт дотримується, в 2008 році він становив 2,53%, а в 2009 – 2,24% (таблиця 1). Суть державного бюджету безпосередньо реалізується через його функції: розподільну, контрольну і функцію по забезпеченню існування держави.

Прояв розподільної функції обумовлений тим, що у відносини з бюджетом вступають майже всі учасники суспільного виробництва. Основним об'єктом

Таблиця 1 – Співвідношення запланованих доходів та видатків держбюджету 2008 року з 2009 роком

Найменування показників згідно з бюджетною класифікацією	2008	2009	(+/-)	в % к 2008 г.
ДОХОДИ (млн.грн.)				
1. Податкові надходження	157709,31	17865,44	-139843,87	11,33
1.1 Збори та спеціальне використання природних ресурсів	2815,93	3196,37	380,43	113,51
1.2 Внутрішні податки на товари та послуги	99604,02	120211,67	20607,64	120,69
1.3 Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	12,59	12,84	0,25	101,99
1.4 Інші податки	418,00	508,00	90,00	121,53
2. Неподаткові надходження	43961,29	47812,40	3851,11	108,76
2.1 Доходи від власності та підприємницької діяльності	17367,62	16736,37	-631,25	96,37
2.2 Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного	1988,40	1480,99	-507,41	74,48
2.3 Інші неподаткові надходження	12605,04	13293,02	687,98	105,46
3. Доходи від операцій з капіталом	5396,74	2460,36	-2936,39	45,59
4. Офіційні трансферти (від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій)	95,34	838,04	742,70	878,97
5. Цільові фонди	773,51	424,88	-348,63	54,93
5.1 Платежі до Фонду соціального захисту інвалідів	167,80	167,80		100,00
5.2 Збір за забруднення навколишнього природного середовища	605,71	257,08	-348,63	42,44
Всього доходів	207936,19	238931,34	30995,14	114,91
ВИДАТКИ (млн.грн)				
1. Держуправління (ВР, КМ, адміністрація президента)	2517,38	1839,43	-677,95	73,07
2. Судова влада	2822,22	2310,05	-512,17	81,85
3. Транспорт	12091,53	16370,30	4278,77	135,39
4. Освіта і наука	20557,69	22870,02	2312,33	111,25
5. Охорона здоров'я	5875,75	5545,92	-329,83	94,39
6. Пенсії та інші соцзабезпечення	23435,29	3761,72	-19673,57	16,05
7. ЖКГ	3720,63	2065,33	-1655,30	55,51
8. Промисловість та енергетика	13196,76	10083,97	-3112,80	76,41
9. Будівництво	2316,12	149,19	-2166,93	6,44
10. Сільське господарство	11568,37	6891,69	-4676,67	59,57
11. Фізкультура і спорт	1346,00	1193,66	-152,34	88,68
12. Міжнародна діяльність	875,51	958,84	83,32	109,52
13. Національна оборона	10392,24	12035,36	1643,12	115,81
14. Правоохорона (МВД+СБУ)	10193,81	12133,81	1940,00	119,03
15. Культура та мистецтво	2173,19	1991,76	-181,43	91,65
16. Охорона зовнішньої середовища	1731,26	1608,35	-122,91	92,90
17. Облдержадміністрація	2476,44	2095,05	-381,38	84,60
18. Інші видатки	105802,43	163461,2	57658,77	154,50
Всього видатків	232217,10	267365,66	35148,57	115,14
Профіцит /дефіцит (+/-)	-24280,90	-28434,33	-4153,43	117,11
ВВП план	959210,00	1267510,0	308300,0	132,14
в % від ВВП	2,53	2,24	-0,29	-

бюджетного розподілу і перерозподілу є чистий дохід, одержуваний в суспільстві. Тим часом, це не виключає можливості перерозподілу через бюджет і частини вартості необхідного продукту (прибутковий податок з громадян), а іноді і національного багатства. Завдяки розподільній функції бюджету відбувається концентрація грошових коштів в руках держави і їх подальше використання з метою задоволення суспільних потреб. Розподіл і перерозподіл грошових коштів відбувається між окремими галузями і сферами діяльності, між окремими шарами населення, між деякими видами послуг. В результаті розподілу і перерозподілу здійснюється формування різних фондів грошових ресурсів державного і місцевих бюджетів, фондів соціального страхування, фондів пенсійного забезпечення, фондів зайнятості населення, фондів соціального захисту, інноваційного фонду. Суттєво, що зміст розподільної функції бюджету визначається процесами перерозподілу фінансових коштів між різними підрозділами суспільного виробництва і шарами населення. Важливо відзначити, що жодна з ланок фінансової системи не здійснює такого багатовидового (міжгалузеве, міжтериторіальне і т.д.) і багаторівневого (республіканський, обласний, міський бюджет та ін.) перерозподілу грошових коштів, як бюджет. Контрольна функція полягає у тому, що бюджет об'єктивно, через формування і використання грошових коштів держави, відображає економічні процеси, що протікають в структурних ланках економіки. При формуванні державних доходів фінансовий контроль здійснюється за правильністю стягування різних видів податків, мобілізації інших джерел доходів, дотриманням встановлених пропорцій між ними, визначенням податкової бази, формами пільгового оподаткування, термінами надходження доходів. При витрачанні бюджетних коштів контролюються ефективність їх використання, їх відповідність цільовому призначенню.

Функція забезпечення існування держави ставить своєю задачею створення матеріально-фінансової бази функціонування держави; зміст апарату управління країною, президентської влади, законодавчої і виконавчої влади, правоохоронних і митних органів, податкової служби. Збільшення видаткової частини Державного бюджету у 2009 році [1] порівняно з 2008 [2] на 15,1% (або 35 млрд. грн.) супроводжується певними змінами у структурі видатків. На 15,8% зросли видатки на національну оборону, на 35% на транспортні видатки, 11% – освіта і наука, на 9% зросли видатки на міжнародну діяльність. Більшість з показників бюджетної класифікації видатків значно зменшилися порівняно з 2008 роком (держуправління - 27%, судова влада – 19%, охорона здоров'я - 6%, соціальне забезпечення - 84%, ЖКГ-44%, культура і мистецтво – 8%, фізкультура і спорт – 11%, промисловість та енергетика – 24%, будівництво – 94%, сільське господарство – 40%, охорона зовнішньої середовища - 7%, облдержадміністрація – 15%). Між тим, переважна частина цих видатків лише умовно може вважатися видатками розвитку. Збільшення дохідної частини бюджету на 14,9% відсотків порівняно з дохідною частиною бюджету 2008 року обумовлено зростанням податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції (2%), внутрішніх податків на товари та послуги (21%), неподаткових надходжень (9%). Загальний аналіз видатків та доходів дає уявлення про дефіцит бюджету. На мою думку, це не є дивним для нашої держави, бо і в 2008 році, коли світової фінансової кризи ще не було, дефіцит бюджету мав місце бути. Я вважаю, що це не уже добре, бо дефіцит бюджету – це сума, на яку в даному році видатки бюджету перевершують його доходи. Причин бюджетного дефіциту може бути багато, наприклад:

- спад суспільного виробництва;
- зростання граничних витрат суспільного виробництва;
- масовий випуск "порожніх" грошей;
- надмірно, не виправдано роздуті соціальні програми;
- оборот "тіньового" капіталу у величезних масштабах;

– можливою причиною бюджетного дефіциту є величезні непродуктивні витрати, приписки, розкрадання, втрати виробленої продукції і багато що інше, поки непіддатливе суспільному обліку.

Світова фінансова криза безпосередньо вплинула на всю господарську діяльність підприємств України, це пов'язано з наповненням дохідної частини бюджету. Держава прагне зберігати (пільги та субсидії), а іноді і збільшувати (пенсії), всі соціальні потреби своїх громадян, а особливо це важливо в передвиборний рік, тому поповнення бюджету здійснюється за допомогою збільшення податків. Це в свою чергу відображається на тому, що підприємства збільшують ціни на свою продукцію, що призводить до зниження попиту, тобто до зниження об'ємів виробництва. В умовах кризи, коли на ціни впливає інфляція, підвищення цін підприємствами може привести до їх банкрутства.

Висновки. Таким чином, аналіз підготовленого Урядом проекту Закону України «Про Державний бюджет на 2009 рік»[2] дозволяє зробити висновок про відсутність принципових змін в бюджетній політиці порівняно з попередніми роками. Запропонований законопроект містить вади, традиційно властиві бюджетній політиці України, і не направлений на здійснення необхідних структурних зрушень в економічній і соціальній сферах. Значне збільшення надходжень, в першу чергу одержане в результаті високої інфляційної динаміки 2008 року, повинне було б сприяти посиленню концентрації витрат на завданнях, безпосередньо пов'язаних з напрямками, які можуть ослабити вплив інфляційних чинників. Для поточної ситуації в Україні такими напрямками є:

- підвищення ефективності використання ресурсів, зокрема – зменшення енергоємності виробництва і побуту;
- збільшення об'ємів виробництва сільгосппродукції і підвищення продуктивності галузі;
- забезпечення цільового характеру соціальних витрат з метою зменшення їх інфляційного впливу.

Тим часом, відповідні зміни в структурі витратної частини бюджету не відбулося. Значною мірою необхідним змінам перешкоджає відсутність належної нормативно-правової бази, зокрема – щодо вдосконалення системи оподаткування, реорганізації соціальної сфери, модернізації системи державної підтримки суб'єктів господарювання. Отже, розглянуті проблеми повинні бути враховані і розв'язуватися в пріоритетному порядку для забезпечення формування Державного бюджету–2010 на нових стратегічних основах, передбачених, зокрема, стратегічними орієнтирами, що вміщують в Прогнозі показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, витрат і фінансування на 2010-2012 рр.

Вплив змін у державному бюджету ванні під час світової кризи на господарську діяльність підприємств України має не аби яку силу, вже з початку 2009 року зросли ціни на промислову продукцію, а саме такі галузі, як видобуток корисних копалин (окрім паливно-енергетичних) – 70,4%, металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів – 68,1, виробництво коксу – 64,3, хімічне виробництво – 55,9%. Тобто всі галузі, які орієнтовані на зовнішні ринки або, відповідно до особливостей виробничого процесу, обслуговують експортно-орієнтовані виробництва.

Хоча бюджет країни нібито поповнюється, під загрозою знищення залишається багато підприємств, адже зі зростанням цін на продукцію відповідно зменшується і попит на неї.

Бібліографічний список

1. <http://zakon.rada.gov.ua/> – Законопроект про Державний бюджет України на 2009 рік.
2. http://gska2.rada.gov.ua/pls/site/p_par_sl – Веб-сайт Верховної Ради України.